

Effektvurderingsrapport

2021

Mælkeafgiftsfonden

Indhold

1. Indledning	3
1.1 Formål med effektvurderingerne.....	3
1.2 Metode	4
2. Projekttilskud og gearing i 2021	6
3. Projekternes resultater.....	6
3.1 Resultatopnåelse	6
3.2 Projekternes konkrete resultater og leverancer	8
4. Implementering af resultater	9
5. Kvalificeret arbejdskraft	10
6. Effektmål på fondsniveau i strategiperioden 2018-2021	11
Bilag: Metode.....	18
Tidspunkt for gennemførelse af effektvurderingerne	18
Den teoretiske ramme.....	18
Gennemførelse af effektvurderingerne	20

Mælkeafgiftsfonden

1. Indledning

Formålet med denne rapport er at give Mælkeafgiftsfondens bestyrelse overblik over og indblik i, hvilke resultater og effekter, der er kommet ud af de støttede projekter i 2021. Herved får bestyrelsen viden om, i hvilket omfang projekterne er med til at løfte indsatsområderne og de prioriterede elementer i fondens strategi.

Alle tilskudsmodtagere har således ved hjælp af et spørgeskema skullet angive, hvilke konkrete resultater projektet har afstedkommet, hvilke forventede effekter projektet vil bidrage til, samt endelig i hvilket omfang projektet forventes implementeret i sektoren.

Der gøres opmærksom på, at projektledernes vurderinger er gengivet ukritisk, idet det forudsættes, at deres kendskab til området giver dem den bedste forudsætning for at foretage en faglig vurdering af projektet.

Endvidere indeholder denne rapport opsamling og konklusioner af fondens overordnede effektmål relateret til strategiperioden 2018-2021. Fonden har angivet effektmål på områderne *Det primære kvægbrug – forskning, rådgivning og sygdomsbekæmpelse, Mejeriforskning og Afsætningsfremme og kommunikation*. For hvert område er der angivet specifikke effektmål og indikatorer til måling af, om effektmålene er nået. Se afsnit 6 i denne rapport.

1.1 Formål med effektvurderingerne

Formålet med at gennemføre effektvurderinger er tosidet.

For det første gennemføres effektvurderinger for at kontrollere og få dokumenteret viden om anvendelsen af midlerne. Herved opnås indsigt i, hvordan projekterne lever op til den formålsbeskrivelse, der er anført i ansøgningen til fonden.

For det andet gennemføres effektvurderingerne for at opnå læring og større kendskab til de konkrete resultater og effekter, projekterne munder ud i. I den forbindelse sættes der ikke mindst fokus på, hvordan resultaterne viderefremmes og implementeres af slutbrugerne. Sidstnævnte kommer ikke kun den enkelte slutbruger til gavn men også samfundet og samfundsøkonomien.

Effektvurderingerne gennemføres med udgangspunkt i Miljø- og Fødevarerministeriets bekendtgørelse for landbrugets fonde, hvoraf det fremgår:

"...det påhviler fondene at vurdere effekten af udvalgte aktiviteter eller strategiske fokusområder".

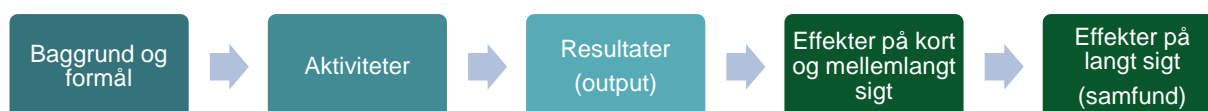
Mælkeafgiftsfonden

1.2 Metode

Mælkeafgiftsfonden bevilger hvert år tilskud til 70-80 projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtteleven.

For at gøre sammenligning på tværs af de effektvurderede projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektvurderingen tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteorien udgør et godt teoretisk fundament, når projekter skal effektvurderes, idet den gør det muligt at følge målene for et konkret projekt fra initiering til afslutning. En nærmere beskrivelse af metoden findes bagerst i denne rapport. Forandringsteorien kan illustreres således:

Med udgangspunkt heri er der for det enkelte projekt gennemført målopfyldelsesevaluering. Herved kan det vurderes, om de gennemførte aktiviteter medfører de ønskede effekter.

Fondens bestyrelse har besluttet, at alle projekter, der får støtte af Mælkeafgiftsfonden, skal effektvurderes. Tilskudsmodtagerne i 2021 er:

- Aarhus Universitet
- Landbrug & Fødevarer, SEGES
- Mejeriforeningen
- Københavns Universitet
- Økologisk Landsforening
- Danmarks Tekniske Universitet
- Landbrug & Fødevarer
- Bispebjerg Hospital
- Mejeribrugets ForskningsFond
- Roskilde Dyrskue
- Den Danske Dyr lægeforening
- Dyr læge Trine Fredslund

For 2021 betyder det, at 72 projekter har besvaret et effektvurderingsskema. Skemaet sætter fokus på, hvilke resultater projekterne har afstedkommet, og hvilke effekter for landmanden/sektoeren og samfundet de potentielt kan få. For at imødekomme forskelligheden i de vurderede projekter er der anvendt to forskellige skemaer til indsamling af information. Skemaerne er fordelt efter projekternes hovedformål. Der anvendes således et separat skema til vurdering af henholdsvis:

- Forskning og rådgivning
- Afsætningsfremme

Mælkeafgiftsfonden

Mælkeafgiftsfonden har endvidere besluttet, at 3-4 projekter hvert år skal udvælges til særlig effektiv vurdering foretaget af fondens bestyrelse.

Følgende projekter er udvalgt i 2021:

- Aarhus Universitet: Kortlægning af dansk mejerimælk
- SEGES: Max. 17 % råprotein i køernes foderration
- Københavns Universitet: Effektiv tørring og rekonstituering af yoghurtpulver

Udover at ovennævnte projekter har udfyldt et effektiv vurderingsskema på lige fod med øvrige tilskudsmodtagere, så har projektlederne skullet gøre nærmere rede for projekternes resultater på fondens bestyrelsesmøde den 9. maj 2022.

2. Projekttilskud og gearing i 2021

De 71 gennemførte projekter i Mælkeafgiftsfonden (MAF) har i 2021 anvendt 75,3 mio. kr. Disse midler har genereret aktiviteter for samlet set 111,6 mio.kr, idet projekterne i flere tilfælde har fået tilført midler fra andre finansieringskilder og/eller selv har bidraget med midler.

Den gennemsnitlige gearingsfaktor udgør således 1,48 svarende til, at der for hver 100 kr. bliver generet aktiviteter for 148 kr. Som det fremgår af tabel 1, var den største gearing på mejeriforskningsprojekterne, hvor faktoren var 1,94. På øvrige projekter lå gearingsfaktoren på 1,22-1,82.

Tabel 1. Størrelse af projekter og gearing

	MAF 2021 1000 kr.	Totalt 2021 1000 kr.	Gearing
Kvægforskning og -rådgivning (n=34)	39.209	47.657	1,22
Sygdomsforebyggelse og bekæmpelse (n=1)	6.420	8.126	1,27
Mejeriforskning (n=22)	13.963	27.118	1,94
Afsætningsfremme (n=14)	15.735	28.664	1,82
I alt	75.327	111.565	1,48

3. Projekternes resultater

Mælkeafgiftsfondens formål er at styrke mejeribrugets og kvægbrugets udviklingsmuligheder samt mejeriindustriens konkurrenceevne.

I henhold til fondens strategi for 2018-2021 har fonden følgende strategiske målsætninger:

- Fremme produktion og afsætning, der opfylder forbrugernes krav til ansvarlige og naturlige produkter af høj kvalitet
- Fremme forskning og innovation, der kan bidrage til sektorens værdikæde
- Fremme udvikling af ressourceeffektive produktionssystemer og samfundsmæssig værdiskabelse
- Fremme de sundheds- og ernæringsmæssige aspekter i mælk og mejeriprodukter
- Fremme bæredygtighed og dyrevelfærd i forbindelse med miljø- og klimavenlig produktion
- Fremme fødevarerikkerhed og sundhedsstatus i sektoren

Med henblik på at vurdere resultatet af projekterne, er projektlederne blevet bedt om at angive hvilke primære resultater og leverancer - altså konkrete, dokumenterbare produkter - der er kommet ud af projekterne.

3.1 Resultatopnåelse

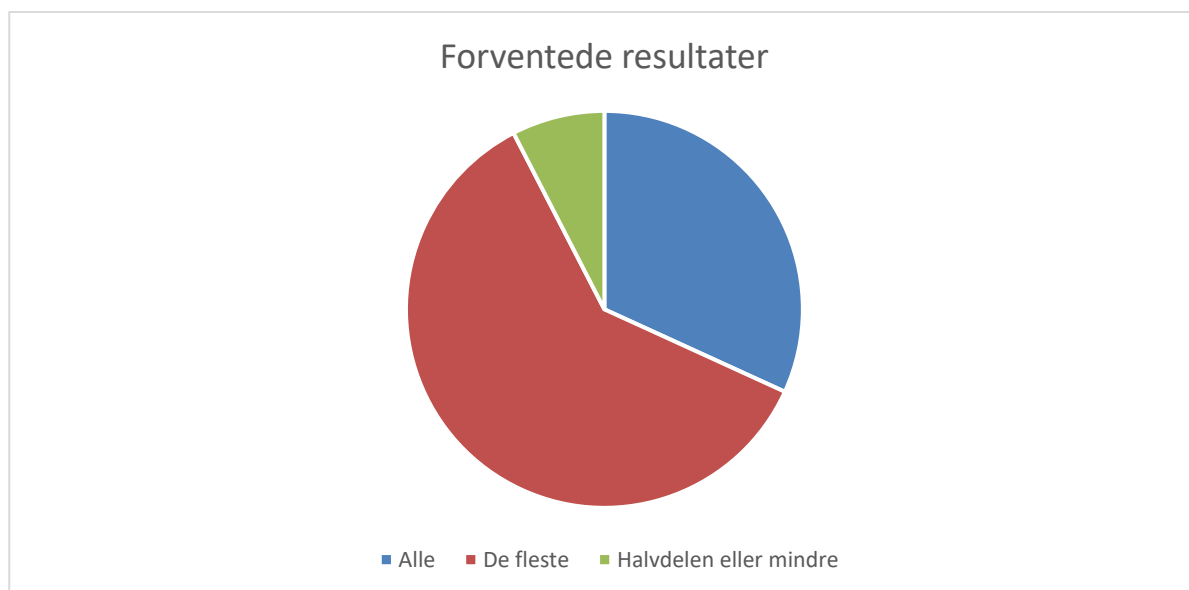
For størstedelen af projekterne vurderes det, at de har nået alle eller de fleste af de resultater og leverancer, som de forventede, da projektet blev igangsat. I 32 pct. af projekterne vurderes det, at alle de forventede resultater og leverancer er blevet opnået og indfriet, mens 61 pct. vurderer, at de fleste forventede resultater og leverancer er blevet indfriet, jf. figur 1 nedenfor. Dvs. 93 pct. af projekterne lever dermed grundlæggende op til de mål, der er sat, og som fonden har bevilget midler til.

Mælkeafgiftsfonden

5 projekter vurderer, at de har nået op til halvdelen af de forventede resultater og leverancer. 3 projekter er ikke gennemført.

Alt i alt er der en fornuftig succesrate på de gennemførte projekter. Mange forskningsprojekter er flerårige, hvorfor det inden for et enkelt år, som denne rapport rummer, kan være vanskeligt præcist at angive delresultater, når et projekt fx lige er startet eller befinder sig midtvejs i projektforløbet. I den ideelle verden kan projekterne først effektivt vurderes, når hele den flerårige projektperiode er overstået og alle resultater er opgjort og vurderet.

Figur 1: Resultatopnåelse

3.2 Projekternes konkrete resultater og leverancer

For projekter rettet mod *kvægbrugsforskning og -rådgivning*, hvor der er 34 projekter i alt, angiver 27 projekter, at der dokumenteret ny viden eller ny optimeret teknologi som følge af projekterne. 6 projekter angiver, at der er udviklet nyt rådgivningsværktøj eller gennemført demonstrationer og produkttest. 8 projekter angiver, at der er udviklet en bedre sygdomsforebyggelse og/eller -bekæmpelse. 4 projekter har været med til at udvikle bedre almen dyrevelfærd i sektoren. 6 projekter har haft specifik fokus på Miljø- og klimaforbedrende tiltag.

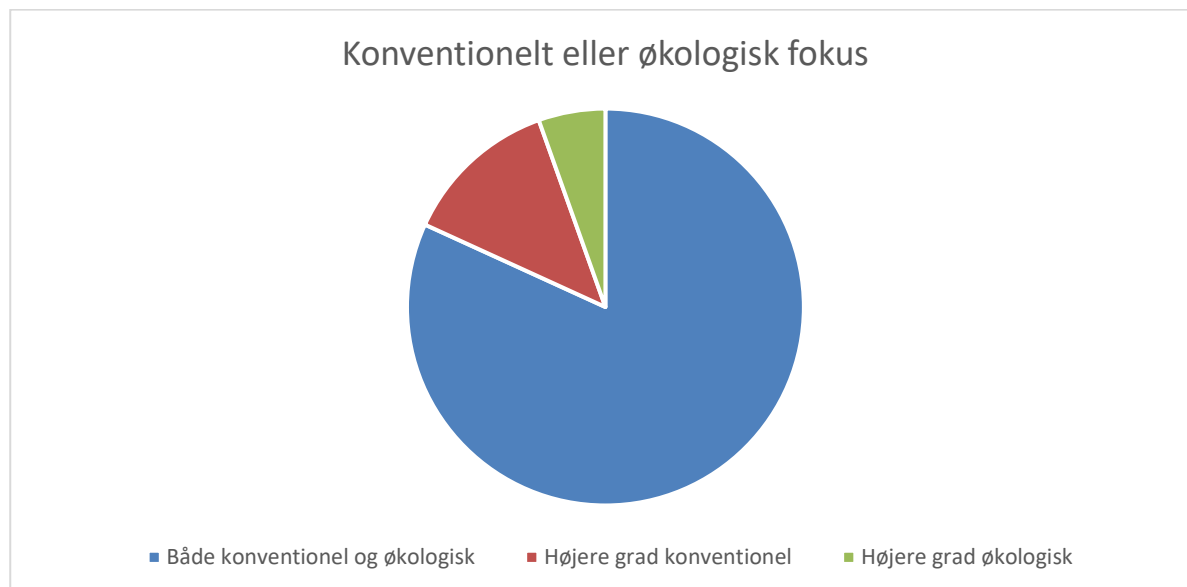
For forskningsprojekter, der er rettet mod *mejeriindustrien*, er der gennemført 22 projekter. Her angiver 20 projekter, at der dokumenteret ny viden eller ny optimeret teknologi.

For 14 projekter med fokus på *afsætningsfremme* giver 10 projekter udtryk for, at der er etableret øget forbrugerkontakt. 4 projekter har haft fokus på udvikling af afsætningskanaler. 7 projekter har gennemført en informationskampagne for mejeriprodukter eller har gennemført oplysningskampagner og salgsmæssige tiltag, jf. EU's promotionforordning.

Anm: Projektlederne har kunnet angive op til tre opnåede leverancer eller resultater.

Projekterne kommer i høj grad både økologiske og konventionelle producenter til gode. Inden for projekter rettet mod kvægbrugsforskning og -rådgivning samt mejeriforskningsprojekter er der i alt 55 projekter og heraf kommer 45 projekter både konventionelle og økologiske producenter til gode. 7 projekter vurderes til i højere grad at være til gavn for konventionelle producenter, medens 3 projekter anses for at være til større gavn for økologiske producenter.

Figur 2: Konventionelt eller økologisk fokus

4. Implementering af resultater

Det fremgår af fondens strategi, at fonden lægger vægt på projekter, der har en tydelig plan for implementering, så projekterne kommer i anvendelse. Det er derfor væsentligt at undersøge, inden for hvilken tidshorisont projekterne forventer, at resultaterne vil blive implementeret.

Inden for *kvægbrugsforskning og -rådgivning* forventer 15 af 34 projekter, at over halvdelen (+50 %) af producenterne i målgruppen vil implementere projektets resultater i produktionen inden for 1 år efter projekternes afslutning. Det giver en implementeringsgrad på 44 %. Over en 5-årig periode forventes resultaterne af disse projekter at nå ud til over halvdelen af målgruppen i 29 projekter. Det giver en implementeringsgrad på 85 %. Det indikerer, at en stor andel af projektsresultaterne relativt hurtigt bliver implementeret og gør gavn for producenterne. I den forbindelse skal bemærkes, at især forskningsprojekter typisk har en længere tidshorisont for implementering af resultater end de mere anvendelsesorienterede rådgivningsprojekter.

Inden for *mejeriforskning* er der typisk en længere implementeringshorisont, idet der ofte er tale om grundforskning på universiteterne, hvor resultaterne efterfølgende skal stilles til rådighed for sektoren og mejeriindustrien, der så skal implementere den nye viden i ny teknologi og nye produkter. Derfor er kun få projekter, hvor målgruppen (mejerierne) allerede 1 år efter projektafslutning får nytte af projektets resultater. Derimod er der forventet stor nytteværdi for mejerierne, når der er en 5-årig tidshorisont efter projektafslutning. Inden for 5 år er implementeringsgraden på 80 %.

Anm: Implementeringsgrad måles i forhold til, at over 50 % af målgruppen får gavn af projektets resultater inden for en given årrække.

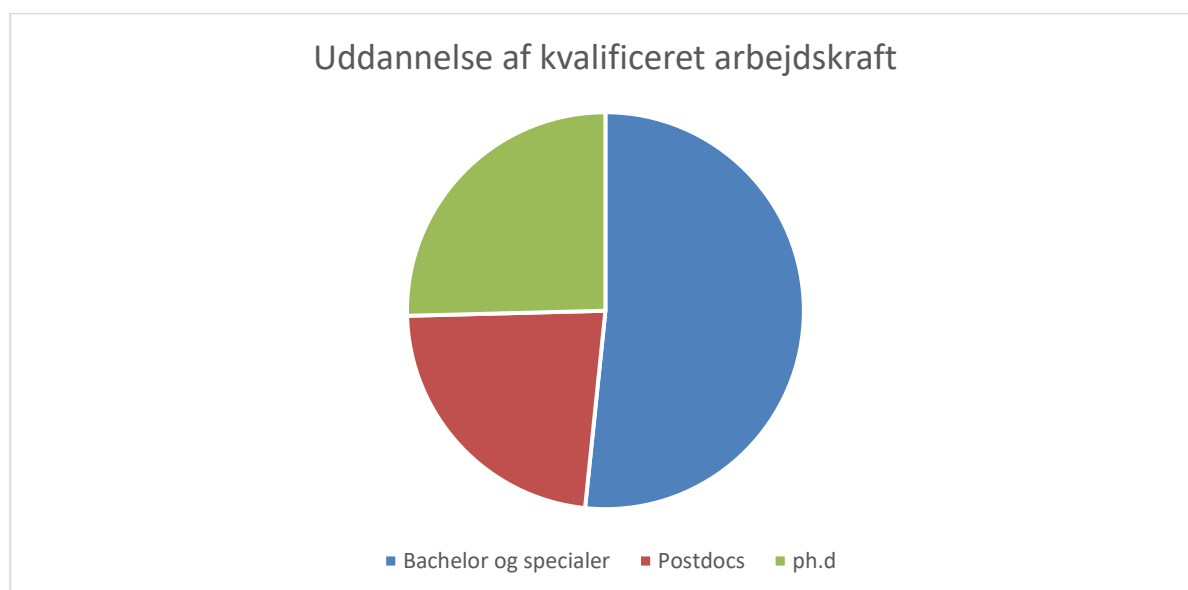
I effektvurderingsskemaet er projektledere blevet bedt om at angive, hvorvidt der har haft fokus på implementering. Alle projekter har angivet, at dette er sket direkte i projektet, fx ved demo- eller rådgivningsaktiviteter, i et opfølgende projekt eller gennem samarbejde med kvægbranchen, videntcentre eller mejerier.

5. Kvalificeret arbejdskraft

Mælkeafgiftsfonden har fokus på, at den nødvendige og kvalificerede arbejdskraft er til rådighed, når der skal gives midler til forskningsprojekter. Derfor har fonden indsamlet information om antal bacheloropgaver og specialer, antal uddannede ph.d'ere og antal uddannede postdocs i projekterne.

I 55 forskningsprojekter rettet mod kvægbruget eller mejeriindustrien gennemført 63 bacheloropgaver og specialer, uddannet 28 postdocs og uddannet 41 ph.d'ere.

Figur 4: Kvalificeret arbejdskraft

6. Effektmål på fondsniveau i strategiperioden 2018-2021

Fonden opstillede i 2017 effektmål på fondsniveau for strategiperioden 2018-2021 på fondens 3 hovedindsatsområder:

1. Det primære kvægbrug – forskning, rådgivning og sygdomsbekæmpelse
2. Mejeriforskningen
3. Afsætningsfremme og kommunikation

For hvert enkelt område blev der udformet ønsket overordnede effekter, konkrete effektmål, indikatorer samt metode og data til måling af de ønskede effekter. Strategiperioden 2018-2021 er nu afsluttet, og det er muligt at lave en måling og vurdering af, om de ønskede effekter er opnået med de bevilgede projekter i strategiperioden.

Det skal påpeges ved vurderingen af de påpegede effekter i forhold til fondens projektportefølje, at der er en lang række andre faktorer, der kan påvirke en effekt i negativ eller positiv retning. Det kan fx være klima- eller vejrmæssige forhold, fodringsmæssige forhold, produktionsmæssige vilkår, generelle økonomiske forhold, corona-situationen, andre projekter uden for fondens regi, der også indvirker på effektmålene etc. Det er således ikke muligt at holde øvrige faktorer konstante og isolere effekterne udelukkende til fondens portefølje – det er kun muligt at *sandsynliggøre*, at fondens projekter har bidraget til en bestemt udvikling.

Det primære kvægbrug – forskning, rådgivning og sygdomsbekæmpelse

I nedenstående tabel fremgår effektmålene på området samt de realiserede effektmål for perioden 2018-2021

Ønsket effekt	Ønsket effekt (Konkret)	Effektmål	Indikator	Metode og data	Realiserede mål 2018-2021
Fremme lønsom, bæredygtig, ressourceeffektiv og internationalt konkurrencedygtig mælkeproduktion	Konkurrencedygtig produktion og profitable investeringer	Mælkeydelse på 12.000 kg EKM/årsko med 900 kg værdistof	Mælkeydelsen for alle besætninger i ydelseskontrol måles	Beregning på data fra Kvæg-databasen	10.666 kg EKM og 798 kg (sept. 2018) til 11.092 kg EKM og 834 kg (sept. 2021)
	Miljø- og klimavenlig mælkeproduktion	Energiudnyttelse på 100 %	Energiudnyttelse på foder måles		Stigende foderudnyttelse 96,5 % til 98,2 % i perioden
	Høj dyrevelfærd og et min. antibiotikaforbrug	Gennemsnitligt celletal på under 150.000	Celletankmålinger på tankmælk		Faldende celletal fra 207.000 til 186.000 celler pr. ml.

Mælkeafgiftsfondens overordnede mål om at fremme en lønsom, bæredygtig, ressourceeffektiv og internationalt konkurrencedygtig mælkeproduktion søges opnået igennem definerede effektmål indenfor mælkeydelse,

Mælkeafgiftsfonden

energiudnyttelse og celletalsmålinger. Effektmålene er konkrete og målinger på indikatorerne foretages minimum en gang om året. Effektmålene beskriver en ønsket fremtidssituation defineret i efteråret 2017. Disse er søgt opnået igennem bevilligede projekter i perioden 2018-2021.

Overordnet har der i perioden 2018-2021 været en positiv udvikling på de udvalgte effektmål. Mælkeydelsen er i periode steget 426 kg EKM, hvilket er en gennemsnitlig stigning på 142 kg om året. Den laveste stigning var i perioden fra 2018 til 2019, som følge af tørken i 2018, der bl.a. betød en mangel på grovfoder. Derfor er det også vanskeligt at udlede en direkte effekt af de bevilligede projekter på f.eks. mælkeydelse, da der er andre parametre, der kan påvirke effektmålene i både positiv og negativ retning.

Energiudnyttelsen er i strategiperioden steget fra 96,5 til 98,0%. Gennem en lang årrække har dansk kvægbrug præsteret en næsten konstant stigning i effektiviteten, set som udnyttelsen af energien i foder. Stigningen i perioden har dog ikke været helt som målsætningen, hvilket kan skyldes en række forskellige parametre.

Endelig har det sidste effektmål med celletal pr. ml vist en faldende tendens. Celletallet er i perioden faldet fra 207.000 til 186.000. Celletallet er rekordlavt i 2021. Faldet skyldes at flere og flere kvægbrugere har implementeret de rutiner, der er udviklet over årene samtidig med, at der er udviklet nye redskaber i forhold til effektiv behandling. Der er opnået langt større viden om behandling af Mastitis, så det nu er muligt bedre at selektere og behandle de køer, hvor effekten er størst.

Helt overordnet er det dog vanskeligt at pege på konkrete projekters direkte effekt på de udpegede effektmål, da disse ofte påvirkes af mange forskellige parametre. Der er dog i perioden fra 2018 til 2021 en række projekter, der sandsynlig har bidraget til at opnå de ønskede effektmål indenfor mælkeydelse, energiudnyttelse og celletalsmålinger. Projekterne har arbejdet med innovative løsninger på relevante udfordringer. Udfordringerne er analyseret, bearbejdet og håndteret igennem grundforskning, forskning, rådgivning og sygdomsforebyggelse.

Projektet **Fodringsbiologisk optimering** har givet mælkeproducenter mulighed for at opnå en mere præcis styring af produktionen og få et stærkere grundlag for valg af fodermidler, sammenkædning mellem mark og stald, opbygning af grundlag for værdiansættelse af indkøbt foder samt optimering af foderblandinger og fodringsstrategier. Der er opnået en højere fodereffektivitet, forbedret produktivitet, større effektivitet og mindre belastning af besætninger forårsaget af u hensigtsmæssigt sammensatte rationer eller tilskudsfoder med afvigende indhold eller kvalitet.

Projektet **Vejen til 6. laktation** har arbejdet målrettet mod at mindske omkostninger og øge produktiviteten i malkekvægsbesætninger ved at reducere andelen af ufrivillige udsætninger. Projektet har udviklet anbefalinger og værktøjer for at reducere de bagvedliggende sundheds- og reproduktionsmæssige årsager til lav holdbarhed samt øget bevidstheden om holdbarhedsprofilen på driftsenhedsniveau.

Projektet **Yversundhed i top** har arbejdet på at reducere forekomsten af klinisk og subklinisk yverbetændelse hos køer og dermed brugen af antibiotika til malkekvæg. Der er udviklet og implementere evidensbaserede kontrolstrategier for mastitis, der er baseret på forbedret diagnostik og behandling med antibiotika. Igennem projektet **Kvægbrugets innovations- og implementeringsplatform** er der udarbejdet nye digitaliseringsværktøjer og gennemført praksisforsøg for at udvikle nye fodringsteknologiske løsninger, produktionsstrategier hvilket har betydet et stærkere biologisk grundlag for effektiv og bæredygtig mælkeproduktion.

Mælkeafgiftsfonden

I projektet **Fremtidens avlsmål og metoder** er der arbejdet på at opnår større produktivitetstigning gennem avl. Det er udviklet avlsværktøjer, så kvægbrugerne og kvægavlsforeninger kan udvælge avlsdyr med større økonomisk potentiale og med den rigtige balance mellem højere ydelse, bedre resistens mod sygdomme og længere levende køer.

Projektet **Sunde og produktive nykælvare** arbejder på at udvikle mere robuste fodringsstrategier for goldkøer der bidrager til bedre sundhed omkring overgang til ny laktation, lavere kodødelighed og højere produktivitet.

I projektet **Overvågning af smitsomme kvægsygdomme** arbejdes der målrettet på at fastholde Danmarks høje veterinære stade og dermed sikre dansk kvægbrugs eksportmuligheder.

Igennem bevilligede projekter i perioden 2018-2021 har Mælkeafgiftsfonden haft indflydelse på, at det primære kvægbrug har forbedret sin mælkeproduktion til at være mere lønsom, bæredygtig, ressourceeffektiv og internationalt konkurrencedygtig.

Mejeriforskningen

I nedenstående tabel fremgår effektmålene på området samt de realiserede effektmål for perioden 2018-2021

Ønsket effekt	Ønsket effekt (Konkret)	Effektmål	Indikator	Metode og data	Realiserede mål 2018-2021
Støtte mejeriindustrien gennem forsknings- og innovationsprojekter med fokus på teknologi, mikrobiologi og fødevarer sikkerhed samt sundhed og human ernæring	Hurtig overførsel af viden til mejerierne	Projekter gennemført i samarbejde med mejerivirksomheder	>80 % af projekterne har direkte delta-gelse fra mejeriindustri + præsenteret ved møder med samme	Simpel optælling	92 % har en eller flere deltagere fra mejeriindustrien
	Sikre dansk mejeriindustri position i offentligheden	Populærvidenskabelig formidling af forskningsresultater	Mindst 2 artikler og anden populærvidenskabelig formidling pr. projekt		1,08 artikler *
	Sikre kvalificerede medarbejdere i mejeriindustrien	Uddannede ph.d'ere og postdocs	Mindst 0,5 uddannede pr. projekt		1,65 ph.d'ere og postdocs

Note: ^a Bemærk at en række projekter ikke har lavet start- og/eller slutartikel til Mælkeritidende – enten fordi projektet først lige er gået i gang, endnu ikke er afsluttet, eller først er under afslutning på nuværende tidspunkt. Et realiseret mål, når alle projekter er helt afsluttet, er omkring 1,8, da der altid er projekter, som af en eller anden grund ikke kommer helt i mål på afrapporteringssiden. Fra MFFs sekretariat følges løbende op på denne del.

Mælkeafgiftsfonden

I perioden har der været en løbende gennemførelse af mejeriforskningsprojekter inden for de tre generiske mejeriforskningsområder. Alle projekterne har været flerårige. Størstedelen af projekterne er blevet gennemført som planlagt – dog ofte med forsinkelse som følge af fx barsler og sygemeldinger og som følge af udfordringer med rekruttering af personale. Denne udfordring er særlig stor i Københavnsområdet, hvor firmaer som bl.a. Chr. Hansen de seneste år har rekrutteret ganske hårdt – og dermed været med til at ”dræne” universiteterne for unge talenter på ph.d.- og postdoc-niveau. Desuden er projektbeskrivelserne løbende tilpasset, når resultaterne har vist, at de kommende forsøg skulle korrigeres for at opnå relevant viden. Disse ændringer foretages som oftest i tæt samarbejde med de deltagende virksomheder, Mælkeafgiftsfonden og Mejeribrugets ForskningsFond.

Størstedelen af projekterne har haft deltagelse af en eller flere virksomheder inden for mejeri- og følgeindustrien. Målet med dette er at sikre en hurtig overførsel af viden og sikre erhvervsrelevans. Den generiske viden, der opnås i projekterne, føres bl.a. ind i produktudviklingsaktiviteter på mejerierne eller i følgeindustrien eller bruges formidlingsmæssigt som dokumentation for mælk og mejeriprodukters egenskaber og anvendelsesmuligheder. Endelig har projekterne ført til udvikling af en række metoder, der bruges i forbindelse med produktion og innovation.

Mælkeafgiftsfonden er via projekterne med til at fastholde og udbygge de mejerifaglige miljøer i Danmark ved navnlig Københavns Universitet, men også ved Danmarks Tekniske Universitet, Aarhus Universitet og Syddansk Universitet. Projekter pågår desuden på universitetshospitalerne og professionshøjskolerne. På videninstitutionerne er projekterne med til at sikre høj faglighed i den forskningsbaserede undervisning, hvilket skaber grundlag for stærke mejeri- og fødevareruddannelser på både bachelor-, kandidat-, ph.d.- og postdoc-niveau. Det er på sigt med til at sikre kvalificeret arbejdskraft til både mejerierhvervet og universiteterne – hvilket er en ikke-uvæsentlig afledt effekt af projekterne.

Mejeribrugets ForskningsFond er aktiv partner i Industrigruppen bag mejeriingeniøruddannelsen ved Københavns Universitet, ligesom fonden også er aktiv i forhold til generelt at sikre fremtidig arbejdskraft – både på forskningsområdet og i en bredere erhvervskontekst.

De erhvervsnære og grundlagsskabende projekter er med til at skabe en tæt forbindelse mellem universiteterne og virksomhederne, hvilket ofte fører til nye samarbejder, der finansieres af Mælkeafgiftsfonden eller af andre bevillingskilder. Dermed kan en fondsbevilling godt føre langt mere samarbejde med sig, end hvad man kan se i første omgang.

En række projekter inden for sundhed og ernærings- og fødevarerikkerhedsområdet har bidraget til yderligere dokumentation af mejeriprodukters positive indflydelse på sundhed og til at sikre et fortsat højt fødevarerikkerhedsmæssigt niveau. For eksempel har nogle projekter ført til helt nye anbefalinger om kost til diabetes og prædiabetes-patienter (en kost baseret på højt protein- og fedtindhold og lavere kulhydratindhold). De opnåede resultater testes nu i længerevarende interventionsforsøg. Resultaterne på ernæringsområdet bruges ligeledes til yderligere at dokumentere mælkenes positive image og som fagligt indspil i den generiske fremme af mejeriprodukter (marketing, ernæringskommunikation). Eksempler på dette er projekter omkring sunde mødre i forbindelse med graviditet samt mejeriprodukter i relation til knoglesundhed hos den ældre del af befolkningen.

Mælkeafgiftsfonden

På fødevarer sikkerhedsområdet har forskning inden for matematisk modellering af fødevarer sikkerhed givet nye bredt tilgængelige simuleringstøtøjer, så det nu er lettere at vurdere konsekvenserne af nye produkt sammensætninger og procesbehandlinger i forhold til fødevarer sikkerhed og holdbarhed. Dermed kan produktudviklingstiden nedsættes og fødevarer sikkerheden dokumenteres og fastholdes på højeste niveau – selv i produkter, der udvikles til at skulle holde sig uden for den traditionelle kølekæde.

Forskningsprojekter inden for teknologiområdet har bidraget med viden om bl.a. holdbarhed – også uden for den kolde kæde – og til øget bæredygtighed, for eksempel via store projekter, der har kigget på reduktion af vandforbrug på mejerierne. Et andet fokusområde har været at blive klogere på produkt egenskaber, og hvordan nye forarbejdningsmetoder har kunnet bruges til at opnå ny tekstur, smag og holdbarhed. Der har også været arbejdet på at forstå, hvordan man kan udvikle sundere produkter – fx mindre salt i ost – eller produkter med øget holdbarhed, fx ved at bruge biobeskyttende kulturer. Den genererede viden er direkte overført til mejerierne og følgeindustrien.

Afsætningsfremme og kommunikation

I nedenstående tabel fremgår effektmålene på området samt de realiserede effektmål for perioden 2018-2021

Ønsket effekt	Ønsket effekt (Konkret)	Effektmål	Indikator	Metode og data	Realiserede mål 2018-2021
Fremme forbrug af mælk og mejeriprodukter, herunder kommunikations- og informationsaktiviteter, der fremhæver sundhed, ernæring, smagsmæssig oplevelse og bæredygtighed	Videnformidling og dialog med fagmiljøer	Indsatsen skal sikre videnformidling og dialog om ernæring og sundhed	Overvægt af positive ekspertudtalelser om mælk og mejeriprodukter	Medieindsamling	Indsatsen har været tilfredsstillende, dog udfordret af covid-19
	Rekruttering af børn og unge	Alle skoler har tilbud om mælkeordning (45 % i 0. kl., 25 % i 3. kl. og 23 % i 0-9. kl.)	Skolemælk: Tilmeldte elever i % og antal samt tilmeldte skoler i % og antal	UVM data og egne statistikker	45 % i 0. kl. 23 % i 3. kl. 20 % i 0.-9. kl.
	Image/holdning hos sundhedskommunikører og forbrugere	80 % af forbrugere har en positiv holdning til mælk og mejeriprodukter	Holdningsundersøgelser og statistik	Gallup holdningsundersøgelse samt GFK forbrugsanalyse	70 % af forbrugere har en positiv holdning til mælk og mejeriprodukter

Generelt:

I perioden 2018-21 har der været stigende negativ påvirkning fra en række omverdens faktorer omkring den stigende bekymring om klima og bæredygtighed og til dels dyrevelfærd. Dette har generelt sat den animalske sektor, herunder mælk og mejerisektoren under pres såvel imagemæssigt som forbrugsmæssigt. Analyse viser, at 52 % af danskerne er i tvivl om hvorvidt mælk og mejeriprodukter er en del af en bæredygtig

Mælkeafgiftsfonden

kost. Vi kan dog fortsat konstatere af mælk og mejeriprodukter fortsat er en del af de danske kostråd, der i den seneste opdatering tog klimaaspektet med i rådene.

Perioden har desværre fra marts 2020 været negativt påvirket af Covid-19.

Afsætningsfremme og kommunikation til både fagmiljøer og forbrugerne ses fortsat som helt afgørende for License to Produce i Danmark. I et godt samspil med den fortsatte innovation.

Videnformidling og dialog med fagmiljøer

Ses på indsatsen mod fagmiljøer både nationalt og internationalt har denne haft et stabilt aktivitetsniveau 2018-21. Alle aktiviteter er gennemført og grundet Covid-19 mere digitalt end oprindeligt planlagt.

Indsatsen mod fagmiljøer har bl.a. omfattet konferencen "Sundhed i medierne" med det mål at sikre faglighed i sundhedskommunikationen, styrke den kritiske tænkning og kildevurdering, samt formidle ny viden. Et samarbejde med videnskab.dk og udvikling af 4 podcasts med temaet 'Bæredygtig formidling' – en nuanceret kommunikation om sundhed og klima var centrale i denne indsats.

Ernæringsfokuskonferencen og hjemmesiden www.ernæringsfokus.dk er med til at opdatere de ernærings- og sundhedsprofessionelle med ny viden om ernæring og sundhed. Indsatsen er støttet af materiale med sundhedsviden i form af "vidste du at..."

Med stor succes har der været afholdt temadage med dialog og samarbejde med ernærings- og sundhedsstuderende på landets 4 professionshøjskoler. De sundhedsprofessionelle spiller en vigtig rolle i den fremtidige kommunikation af sundhed og bæredygtighed.

I et samarbejde med brancheorganisationer i en række andre europæiske lande om at positionere mejeriprodukter som kilde til en række vigtige næringsstoffer er der afholdt forsker-seminarer, satellit-symposier ved internationale ernæringskonferencer og nationale møder med fagprofessionelle. Indsatsen sikrer udvikling og deling af ny viden.

Det internationale samarbejde giver indsatsen mere vægt overfor stakeholdere og samtidig giver det inspiration til de nationale tiltag via f.eks. deltagelse i IDF og GDP.

Rekruttering børn og unge

Centralt i denne indsats er skolemælksordningen. Målene om 45% tilslutning i 0. kl. og 25% i 3. kl. og 23% i 0-9. klasse blev fra marts 2020 voldsomt påvirket af Covid-19, hvorfor tilslutningen i 3. kl. ved udgangen af 2021 var 23 % og i 0.-9- kl. 20 %

Rekrutteringen i 0. kl. kunne fastholdes på mål niveau. Dette indikerer for Mejeriforeningen, at skolemælksordningen fortsat har stor værdi for skoler og forældre. Fastholdelsen på de øvrige klassetrin forløb tilfredsstillende frem til udbruddet af Covid-19 – hvor nedlukninger både nationalt og lokalt bevirkede mange manglende skoledage og dermed mælkedage. Dette fik den konsekvens, at mange forældre afmeldte skolemælken, og en række skoler i en periode ikke kunne håndtere skolemælken sammen med de ekstra krav omkring Covid-19. Skolemælksteamet arbejder fortsat på at komme tilbage til det gamle niveau.

På førskoleområdet er der fortsat stor efterspørgsel efter publikationen "Mad til Børn" der via sundhedsplejersker udleveres til nye forældre. Publikationen er udviklet i tæt dialog med og ud fra de anbefalinger som Sundhedsstyrelsen og fødevarestyrelsen giver.

Projektet "Den magiske madkasse" er udviklet i perioden og bidrager til børnenes udvikling mod skoleparathed, både blandt de store børn i børnehaven og i indskolingen. Materialet handler om sundhed i bred forstand, og giver viden til både børn og voksne om, at mælk og mejeriprodukter er en del af en sund kost. Anbefalingerne omkring mælk og mejeriprodukter er i overensstemmelse med Fødevarestyrelsens anbefalinger.

Mælkeafgiftsfonden

Projektet er udviklet i samarbejde med en arbejdsgruppe bestående af pædagoger, kostansvarlige, indskolingslærere, forskere og legeeksperter. Herudover har Fødevarestyrelsen og Kost & Ernæringsforbundet bidraget til projektet i form af gennemlæsning og gratis materialer, fx plakater med Kostrådene. Efter et positivt pilotprojekt i 2019 blev projektet rullet ud nationalt i starten af 2020, hvor det på trods af Corona blev særdeles positivt modtaget. Mejeriforeningen har modtaget stor anerkendelse for at bidrage ind i dette område af sundhedsformidling.

Image/holdning hos sundhedskommunikatører og forbrugere

Det overordnede effektmål om at 80% af forbrugerne har en positiv holdning til mælk havde et udgangspunkt på 72 %. I perioden har debatten været meget negativ omkring den animalske sektor og dennes påvirkning på især klimaet uden at tage de sociale, økonomiske og sundhedsmæssige aspekter til indtægt. Det vurderes, at denne baggrundsdebat har haft stor indflydelse på meningsdannelsen, og Mejeriforeningens indsats har ikke kunne parere dette til fulde. Vi kan konstatere i 2022, at der fortsat er 70% af danskerne der har en positiv holdning til mælk og mejeriprodukter, og indsatsen på både fagmiljøer og forbrugerkommunikation på mælk og ost har afbødet væsentligt og risikoen for en dårligere udvikling uden denne indsats kan ikke afvises. Støtten fra Mælkeafgiftsfonden har i denne sammenhæng været helt afgørende.

Bilag: Metode

Tidspunkt for gennemførelse af effektvurderingerne

Bevillingerne fra promille- og produktionsafgiftsfondene er 1-årige, og af denne grund gennemføres effektvurderingerne i forbindelse med bevillingsårets afslutning.

Den teoretiske ramme

Promille- og produktionsafgiftsfondene giver til sammen årligt støtte til flere hundrede projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtloven. Projekterne er meget forskellige i deres formål, indhold, projektperiode, størrelse m.v.

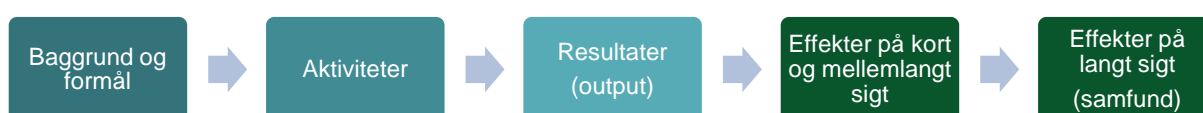
For at gøre sammenligning på tværs af de udvalgte projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektvurderingen for alle typer af projekter tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteori

Tilskudsmodtagerne bliver i forbindelse med ansøgningen bedt om at angive formålet med projektet, hvilke aktiviteter der ønskes gennemført, hvilke produktionsmål de gennemførte aktiviteter skal resultere i, og endelig skal de angive, hvilke effekter de på sigt forventer projektets resultater vil medføre for sektoren og samfundet.

I den teoretiske verden svarer ansøgningsskemaet således til projektets forandringsteori. Figuren nedenfor illustrerer forandringsteorien¹.

Figur 1: Forandringsteori

Temaerne i ansøgningsskemaet (forandringsteorien) hjælper den enkelte ansøger med at gennemføre en analyse af, hvordan den tilsigtede effekt skal nås. Gennem forandringsteorien beskrives, hvilke aktiviteter der skal gennemføres for at opnå de effekter for den målgruppe, som projektet vedrører. Herved sandsynliggøres, at de gennemførte aktiviteter på sigt vil medføre de ønskede effekter.

På baggrund af ovenstående kan der opstilles parametre for målopfyldelsen – dvs. hvilke succesparametre der skal være gældende for, at projektet er gennemført succesfuldt. Følgende kategorisering af mål bliver anvendt:

¹ Rigsrevisionen, *Beretning til Statsrevisorerne om revisionen af EU-midler i Danmark i 2012*, november 2013.

Mælkeafgiftsfonden

Aktivitetsmål udtrykker forholdet mellem input og aktiviteter. Ressourcer kan være penge, arbejdskraft el.lign., og aktivitetsmålet udtrykker dermed, hvilke aktiviteter der kan gennemføres med de input, der er til rådighed.

Produktionsmål udtrykker det output/de resultater, de gennemførte aktiviteter skal resultere i.

Effektmål vedrører den tilsigtede effekt af en indsats på det omgivende samfund.

Effektmålene kan opgøres på kort, mellemlangt og langt sigt. Det kan imidlertid være vanskeligt at opstille parametre for den langsigtede effekt – og det kan være endnu sværere at måle effekten på lang sigt.

Hvis målet på sigt eksempelvis er at øge konkurrenceevnen, kan det være vanskeligt at isolere effekten af det konkrete projekts indflydelse på konkurrenceevnen. I sådan et tilfælde vil det være nødvendigt at anvende parametre på et lavere niveau for at sandsynliggøre, at projektet bidrager til det langsigtede mål.

For at kunne dokumentere, at et projekt kommer sektoren og samfundet til gode, er det væsentligt, at måleparametrene opgøres på så højt niveau som muligt. Da effektvurderingerne i nærværende rapport er gennemført allerede et år efter projekternes initiering, vil der dog være mange projekter, som endnu ikke har realiseret effekter på langt sigt. Som det fremgår af effektvurderingerne i rapporten, er de målbare parametre derfor i vidt omfang relateret til outputtet/resultaterne, som er meget projektnære, og dermed i mindre omfang relateret til de mere langsigtede effekter for samfundet.

Evalueringemetode

Effektvurderingerne er gennemført med en tilgang inspireret af både 'målopfyldelsesevaluering' og 'effekt-evaluering'. Den første tilgang har til formål at afdække, om målene med et givet projekt er opfyldt eller ej, og den anden tilgang søger at afdække de samlede effekter af projektet – både tilsigtede og utilsigtede effekter.

Begge tilgange er meget anvendelige men har dog også nogle ulemper, som er vigtige at være bevidst om. Målopfyldelsesevaluering vanskeliggøres, hvis de udmeldte mål med et projekt, ikke er konkrete, operationelle og målbare. Men forudsat at målene er klart formuleret, gør tilgangen det muligt at vurdere, om målene er realiseret, og om indsatsen lever op til intentionerne. Effektevaluering har den ulempe, at det kan være svært at isolere effekten af indsatsen, og den opnåede effekt kan dermed skyldes andre faktorer end resultaterne fra projektet.

Mælkeafgiftsfonden

Gennemførelse af effektvurderingerne

For at sikre sammenlignelighed på tværs og en tilstrækkelig faglig dybde i effektvurderingerne, har alle projekter besvaret et spørgeskema indeholdende spørgsmål om, i hvilken grad projektet har opnået de resultater, der forventedes ved projektets start, og hvilke effekter for landmanden/sectoren og samfundet det forventes, at projektet vil afstedkomme. Spørgeskemaet indeholder både kvantificerede, lukkede spørgsmål samt spørgsmål af mere åben karakter.

For at imødekomme forskelligheden i de vurderede projekter, bliver der anvendt to forskellige skemaer til indsamling af information. Årsagen er, at afsætningsfremmeprojekterne ofte har en længere tidshorisont end de øvrige projekter, og at resultaterne derfor i mindre grad end for de øvrige projekter er håndgribelige inden for projektperioden på et år.

Der er således anvendt følgende to typer af skemaer:

- Afsætningsfremme samt
- generelle projekter omfattende forskning og forsøg, rådgivning, sygdomsforebyggelse, sygdomsbekæmpelse, dyrevelfærd, kontrol og uddannelse.

Som supplement til effektvurderingsskemaet gøres også brug af projektets tilskudsregnskab. Regnskabet er nyttigt i forbindelse med effektvurderingerne, idet det af regnskabet blandt andet fremgår, om alle projektmidlerne er anvendt, i hvilken grad projektet er gearet med midler fra andre steder, og hvilke eventuelle samarbejdspartnere, der har været involveret i projektet.